

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

het gebied van aanvoelen, relationele omgang en toegenomen levendigheid. Deze drie vormen van denken staan in een dialectische relatie tot elkaar: ze bestaan naast elkaar, brengen elkaar voort, houden elkaar in stand of heffen elkaar op. Deze drie vormen van denken worden illustratief beschreven in hoofdstuk twee. De titel van het boek heeft onder andere te maken met de manier waarop Ogden het artikel van Winnicott uit 1974, *Fear of breakdown*, verder uitwerkt. Bij een verstoring van de vroegste band tussen moeder en kind van welke aard ook, ontstaan er een disconnectie, waarbij het kind zich alleen voelt en een toestand van niet-bestaan doormaakt, wat extreem beangstigend is. Om deze primitieve agonie niet te voelen, brengt een kind een kortsluiting in zijn beleving tot stand en schakelt hij een massieve verdediging in met als nadelig gevolg dat een deel van het eigen zelf afgesneden wordt. Er blijft dan een dood stuk: de persoon voelt zich vervreemd van de eigen gevoelens en intrinsieke groeikrachten. Ogden brengt de patiënt weer in contact met zijn pijn die een vitaal onderdeel vormt van diens zelfgevoel. Zolang het trauma niet echt herbeleefd is binnen een veilige analytische setting, blijft de patiënt met een dood stuk in hemzelf opgescheept. Elke patiënt brengt in zijn analyse een gevoel over dat er iets in hem is gestorven, iets wat is doodgemaakt. Ogden hoopt dat dit ongeleefde leven in de analyse teruggehaald en herbeleefd kan worden, zodat de inperking van de persoonlijkheid ongedaan gemaakt wordt. De winst is dan aanzienlijk: toename in vitaliteit en empathie, generositeit, meer bevredigende liefdesrelaties. Een afzonderlijk hoofdstuk wordt gewijd aan Bions paper uit 1967, *Notes on memory and desire*. Ogden had bijna dertig jaar nodig alvorens hij zich de boodschap van dit artikel eigen kon maken. Wellicht gaat het niet zozeer om het uitschakelen van herinnering en verlangen bij de analyticus, als wel om het intuïtief aanvoelen van de psychische realiteit van de sessie door er één mee te worden en een onbewuste evolutie te laten plaatsvinden. Dit

komt erop neer dat het ongedroomde alsnog verder gedroomd wordt. In dit boek maakt de lezer kennis met de grote analytische denker die Ogden is geworden. Zijn denken is voortdurend in ontwikkeling. In vroegere publicaties heeft hij de analytische theorie nieuwe concepten geschonken, zoals het subject van analyse, de intersubjectieve derde, de autistisch-contigüe positie, de muzikale en poëtische dimensie, spreken als dromen om slechts enkele te noemen. In andere wetenschapsgebieden zou men Ogdens bijdrage vergelijken met het inpolderen van verdronken land of het aanboren van een verloren gewaande energiebron. Met andere woorden: Een parel van een boek!

De romanschrijver Ogden

Bespreking van

Thomas H. Ogden (2016). *The Hands of Gravity and Change — A novel*. London: Karnac. ISBN 978 1 7822035 7 5, 293 pp., £8.99

MARC HEBBRECHT

Thomas Ogden kennen we als een gerenommeerde psychoanalyticus met een indrukwekkende lijst van innoverende publicaties in high-ranked psychoanalytische tijdschriften en met vele vakboeken van zijn hand. Minder bekend is dat hij ook romans schrijft. Dit boek is al zijn tweede roman die in 2013 is verschenen. Deze nieuwe roman beschrijft drie periodes uit het leven van een familie. Het verhaal begint met de val van Catherine, een dertienjarig meisje, dat hierbij een hersentrauma oploopt met een gedeeltelijke halfzijdige verlamming tot gevolg waardoor ze haar hele leven mank blijft lopen. Het boek gaat over familiegeheimen. Vervolgens worden de levenslijnen van de verschillende personages uitgewerkt. Tijdens het lezen van het boek stelde ik me de vraag of de invloed van de psychoanalyti-

cus Ogden merkbaar is in deze roman. Hij beschrijft mooi de gedachten, gevoelens, motivaties en innerlijke conflicten van zijn personages. Ogden verkent hun innerlijke wereld, zoals hij gewend is als voltijds werkzaam psychoanalyticus. De plot is een variatie op oedipale thema's. Elk personage krijgt te maken met het noodlot dat hem of haar treft. Ondanks de moeilijke omstandigheden maakt ieder er het best mogelijke van, ook al is niet elke oplossing even succesvol. In hoofdstuk zeventien consulteert het personage Margaret een psychoanalytische psychiater. Ogden beschrijft hoe ze zich aanmeldt met een drogreden die door de psychiater mooi wordt doorgeprikt. Eigenlijk weet ze niet wat haar scheelt; dat is ook de reden waarom een psychoanalytische behandeling wordt voorgesteld. De psychiater prikkelt vooral haar nieuwsgierigheid naar wat er in haar gebeurt en naar de waarheid over zichzelf. Op pagina 238 lezen we enkele beschouwingen over de waarheid en de leugen die getuigen van de invloed van Bion. En toch is deze roman eigenlijk opvallend weinig psychoanalytisch. Het is alsof Ogden zijn artistieke creatie niet wilde laten bezoedelen door psychoanalytische theorieën. Daarin is hij goed geslaagd.

Sándor Ferenczi en zijn nalatenschap

Bespreking van

Arnold Rachman (red.) (2016). *The Budapest school of psychoanalysis — The origin of a two-person psychology and emphatic perspective*. Londen: Routledge. ISBN 978 1 138 19521 9, 222 pp., £34.99

SYLVIA JANSON

De titel van dit boek sprak niet direct tot mijn verbeelding. Een analytische school in Boedapest? Wie behoren tot deze school?

En wat zijn hun ideeën? Zij zouden zelfs een psychoanalytisch paradigma hebben ontwikkeld dat een alternatief zou zijn voor de freudiaanse traditie, aldus Arnold Rachman de redacteur. Hoewel ik even veronderstelde dat met het woord *Emphatic* iets benadrukt moet worden, blijkt dit een spelfout te zijn. Sándor Ferenczi (1873-1933) is de centrale figuur van deze school. In 2011 werd het Ferenczi-huis in Boedapest geopend, een archief en internationaal studiecentrum. Hij experimenteerde met wederzijdse analyse, waarbij hij zichzelf ook door zijn patiënten liet analyseren. Dat is hem duur komen te staan. Hij werd decennia lang verguisd in de analytische wereld. Volgens Ernest Jones, die zelf door Ferenczi was geanalyseerd, zou hij paranoïd-psychotisch zijn geweest. Dit werd lange tijd voor waar aangenomen in analytische kringen. Judith Dupont bespreekt op boeiende wijze Ferenczi's *Clinical Diary* dat in 1932 verscheen. Hierin beschrijft hij nauwgezet, openhartig en geleid door weinig censuur wat hij denkt en voelt en hoe hij tot zijn wijze van werken komt. Ferenczi zou niet aan paranoïde wanen hebben geleden, maar grenzeloos betrokken zijn geweest bij zijn patiënten. Hij werd ook wel de expert van de moeilijke gevallen genoemd. Hij bleef vasthouden aan de traumatheorie en veel meer dan Freud en andere tijdgenoten legde hij nadruk op de vroege moeder-kind relatie. Trauma heeft overigens een brede betekenis bij Ferenczi. Ouders die de waarnemingen van het kind in twijfel trekken, zouden het bestaan van het kind ontkennen en het daarmee traumatiseren. Patiënten kunnen opnieuw getraumatiseerd worden door een analyticus, die niet eerlijk en oprecht is en rigide vasthoudt aan zijn theorie of aan een bepaalde wijze van werken. Ferenczi experimenteerde met een actieve techniek, met flexibiliteit en toegankelijkheid, en uiteindelijk met wederzijdse analyse. Zo zou hij tegemoet kunnen komen aan de hypersensitiviteit van de patiënt, die in zijn regressieve toestand gebaat zou zijn bij bevestiging van zijn waarnemingen. Hij realiseerde